

אנו צופים בציפורים

בחצר הגן

עבודה לסיכום השתלמות:

”הציפורים בחצר וסביבתן”

במכון דוידסון לחינוך מדעי, מכון ויצמן למדע.

מרצה: שלומית ליפשיץ

מגישה: אנג'לה נולמן

ת.ז.: 011025616

כתובת: רח' משמר הירדן 24/12 ראשון לציון, 75295.

אימייל: ANGELAN@WALLA.CO.IL

מקצוע: גננת משלימה בגני ילדים בעיר ראשון לציון.

תאריך הגשה: 2006

תוכן העניינים

תוכן	עמודים
מבוא.....	3 - 4.
הציפורים בחצר הגן – תוכנית עבודה שנתית לשנת הלימודים התשס"ו	5 – 6.
אנו צופים בציפורים בגן ובחצר :	
הקמת מתקן האכלה וצפייה בציפורים בחצר הגן + הקמת מוקד ללמידה בגן.	7 - 8.
מהי ציפור ? פעילות ראשונה להיכרות עם הציפורים בחצר הגן.	9.
פעילויות ומשחקים נוספים לחיזוק והכרת נושא הציפורים	
משחק לוטו ציפורים.....	10.
משחק זיכרון ציפורים	10.
שירים, סיפורים וספרים נוספים שסיפרנו לילדים.....	10.
משחק מיון בעלי חיים שונים למשפחות.....	11.
סיכום	12.
ביבליוגרפיה	13.
נספחים	14 - 26.

מבוא

במסגרת עבודתי כגננת בעיר ראשון לציון, נכתבה עבורנו תכנית לימודים עירונית ייחודית:

"לראות את הנולד – ללמוד על חיים בעולם בר קיימא"

הנושא ללמוד על חיים בעולם בר קיימא, מבוסס על תפיסה רחבה של איכות חיים, ומבוסס על שימוש אחראי במשאבי טבע, תוך התחשבות ביכולת ההתחדשות שלהם, כלומר, להסתכל על הסביבה שבה אנו חיים ולהתייחס אליה בכבוד ובאחריות, לחיות בשיתוף עם הסביבה שלנו. איכות החיים שלנו כחלק מהעולם הזה תלויה בדרך שבה אנו דואגים לספק את צרכי הגוף והנפש שלנו. איכות החיים של הדורות הבאים – ילדינו, נכדנו, ונינו ואלו שאחריהם, גם הם תלויים באופן שבו אנו חיים בדור הזה. (מתוך תוכנית הלימודים העירונית לילדי הגנים בראשון לציון, שנה"ל התשס"ד).

הילדים בגיל הרך לומדים תוך כדי התנסות וחוויה בסביבת החיים שלהם, על בסיס של עניין, סקרנות ואוטנטיות. העולם הוא להם סביבה טבעית וקרובה, הם לומדים אודותיו בהתנסות ישירה בסביבת החיים הקרובה להם, ובהתנסות בלתי ישירה באמצעות אמצעי התקשורת. (מתוך תוכנית הלימודים העירונית לילדי הגנים בראשון לציון, שנה"ל התשס"ד).

"אם רצוננו לגדל ילדים לאנשים המסוגלים ליהנות במידה מירבית ממלוא עושרה של סביבתם, עלינו ללמדם תחילה להתבונן בסביבה." (קורט רולאנד, מתוך "חינוך החושים", מתוך תכנית מט"ל לגיל הרך). בכדי להביא את הילדים למודעות לחשיבות הסביבה שבה הם חיים ולתרומתה לאיכות החיים שלהם, וכדי ללמדם לשמור על הסביבה שלהם, עליהם קודם להתבונן ולראות את הסביבה שבה הם חיים על כל צורותיה, צבעיה, וקולותיה. עלינו לפתח אצל הילדים את כושר ההסתכלות שלהם, שהינו רחב יותר מכושר הראיה בלבד ומכיל בתוכו שילוב של כל החושים ובנוסף גם מיומנויות של הבחנה, השוואה, הפרדה הכללה ותיאור.

כדי ללמד את הילדים להסתכל צריך לעבור תהליך. תהליך ההסתכלות הוא ארוך ומורכב, בהתחלה ההסתכלות יוצרת אצל הילד היכרות עם עולם העצמים שסביבו, החצר והסביבה הקרובה, צמחים ובעלי חיים המצויים בסביבה ואף תופעות שונות הקשורות במזג האוויר. הסתכלויות אלו מכוונות לבסס בתודעת הילד קיומו של עולם יציב ומסודר, ולהקנות לו תחושת ביטחון בקיומם של דברים ובקיומו שלו. בשלב הבא תהליך ההסתכלות הוא יותר ממוקד ומתחילים להבחין בתכונות העצמים, ובמעקב אחר שינויים המתרחשים בהם, וכל זה בכדי לפתח בתודעת הילד את תפיסת קיומו של עולם עצמים עשיר בתכונות משתנות וללמדו להתבונן בשינויים, לקבל את השינויים ולהכיר ביכולתו להפעיל שינויים. (מתוך: תכנית מט"ל לגיל הרך).

מתוך עקרונות אלו ובמסגרת יישום התוכנית בגני הילדים מצאתי לנכון לשלב את הנושא **"הציפורים בחצר**

הגן" כחלק מתוכנית הלימודים השנתית, בכדי לפתח את יכולת ההסתכלות של הילדים אין כמו הצפייה הציפורים בכדי לגרות את הילדים להסתכלות, להבחנה ולפתח את הרצון לעקוב אחריהם וללמוד לחיות וליהנות מהם. הצפייה והלמידה על הציפורים בחצר הגן מאפשרת לילדים לגלות וליהנות מעולם עשיר ומעניין שנמצא

ממש מתחת לעיניים שלהם, והם יכולים לעשות זאת לבד או לצרף את בני המשפחה שלהם, שזהו יתרון בפני עצמו.

הצפייה בציפורים או כפי שהיא נקראת "בירדינג" (האכלה וצפייה בציפורי בר) הינה פעילות נפוצה ביותר בארה"ב. למרבה הפלא 30 עד 40 אחוז ממשקי הבית בארה"ב מאכילים ומתבוננים בציפורי החצר. ככל שרוב הפיתוח העירוני ומתממעים השטחים הפתוחים כך הופכות חצרות הבתים והגנים הציבוריים למקום מחיתם של הציפורים. מגוון תחנות האכלה מהוות את "נווה המדבר" ומקור החיים של הציפורים בלב המרקם העירוני. העיסוק בהאכלה ותצפית בציפורים מאפשר לכל המשפחה לפעול למען זכויות הטבע בחצר ביתן. הילדים יכולים ללמוד על זכויות הטבע ומעגלי החיים שבו ישר מחלון ביתם. (מתוך מאמר ב http://www.kaytee.com/wild_birds). הצפייה בציפורים מאפשרת לילדים לפתח את כושר הסקרנות וההסתכלות שלהם ובעקבות תהליכי הצפייה בציפורים הם ילמדו גם להתבונן בסביבת החיים שלהם ולהיות מודעים יותר למקום שבו הם חיים. הציפורים מהוות חלק חשוב בנוף הארץ. קרוב ל - 400 מינים שונים של ציפורים יש בארץ ישראל, מהן ציפורים נפוצות, השוהות בארץ כל השנה, או באות אליה באלפיהן בעת הנדידה (בסתיו ובאביב), ומהן נדירות ביותר. מקומה של ארץ ישראל, במפגש היבשות, ובמרכז דרכי הנדידה החשובות ביותר, הוא הגורם העיקרי לריבוי המינים. (מתוך: מדריך לציפורי ארצנו).

ולמרות כל זאת מרביתנו לא מבחינים בציפורים שבסביבתנו, אנו לוקחים אותן כמובן מאליו, ולעיתים קרובות מתייחסים למטרדים שהן יוצרות ואיננו מודעים להנאה שניתן להפיק מהצפייה בהן ומהקשר איתן. הצפייה בציפורים מהווה אמצעי בלתי רגיל להתקרבות אל הטבע, ולבילוי משפחתי וחברתי. צפרים מכל העולם מגיעים אלינו לצפות בציפורים, זהו תחביב שלא עולה כסף ומצוי "מתחת לאף". כל אחד יכול לצפות בציפורים קטנים וגדולים וביחד החוויה גדולה הרבה יותר, אז למה שלא נצפה בציפורים גם אנחנו בגן ובבית?

ומתוך כל הדברים הללו הצבתי לי מספר מטרות שיעזרו לי בעבודתי:

1. להכיר לילדים את הציפורים הנמצאות בסביבת הגן והבית.
2. לפתח אצל הילדים את יכולת ההסתכלות ואת המודעות לסביבה שבה הם חיים ולבעלי החיים בסביבתם (דגש על ציפורים אך גם בעלי חיים אחרים).
3. לעודד את הילדים וההורים לשמירה על ניקיון הסביבה שבה אנו חיים, ובכך גם לקדם את השמירה והטיפול של מקומות הקינון והמחיה של הציפורים ובעלי החיים שבסביבת האדם.
4. להקים פינת האכלה ושתייה לציפורים בחצר הגן ולעודד את הילדים וההורים לעשות זאת גם בחצר הבית ובגנים הציבוריים.

בהמשך העבודה אני אפרט את תוכנית העבודה שלי בנושא הציפורים בחצר הגן ואתאר מספר פעילויות ומשחקים שעשיתי עד כה עם הילדים ובנוסף אצרף נספחים עם תמונות מהפעילויות השונות בגן.

הציפורים בחצר הגן – תוכנית עבודה שנתית לשנת הלימודים התשס"ו.

גננת משלימה : אנג'לה נולמן

גננת אם : _____

גן : טרום חובה, גילאי 3 - 4 שנים.

טבת - שבט ינואר	חשוון - כסליו דצמבר	תשרי - חשוון נובמבר	אלול - תשרי אוקטובר	אב - אלול ספטמבר	ל ו ז נושא	
					חגים מועדים וחופשות	חגים ומועדים – היבטים סביבתיים
	חנוכה 27/12/05-2/01/06	יום הזיכרון ליצחק רבין 14/11	ראש השנה 3-5 ; יום כיפור 12-13 ; סוכות ושמחת תורה 17-26.			
עונת ההדרים. גשמים ושולליות. מחזור המים ושמירה על המים.	13/12 חנוכה, סה"כ 14 יום. חורף- גשמים, שולליות, ברקים ורעמים. שמן למאור ולמאכל, נרות חלב ושעווה, סביבוניס מחומרים שונים.	סתיו- שלכת, פרחי סתיו, עננים, קור וגשמים, כסות גוף בבעלי חיים ובבני אדם, מסיק הזיתים.	16/10-6 יום כיפור + סוכות, 6 ימים. סתיו- מחזוריות העונות, האסיף, קרני האיל, הדבורה והדבש, פרי הרימון, ארבעת המינים, תפילת הגשם, היורה	החל מה 18/9 ראש השנה, 14 יום. שלהי הקיץ, כותנה, ימים מתקצרים, רוחות קרירות, תחילת נשירת עלים, נדידת ציפורים.		
מהי ציפור? המשך הכרות עם הציפורים. מבנה הציפור, מה מיוחד בציפור, סוגים שונים של ציפורים – איך מזהים ומבדילים ביניהן. הכרות עם מספר ציפורים שאותן ניתן לראות בחצר הגן. חיים נחמן ביאליק - קן לציפור.	הקמת מוקד בגן למעקב אחר הצפייה בציפורים בחצר הגן.	הכרות עם הציפורים הנודדות (דוגמה מוחשית ומוכרת לילדים היא החסידה). מי הן? לאן הן נודדות? מדוע? הכרות עם הנחילאלי. מיון בעלי חיים למשפחות, הכרת משפחת העופות. הקמת מתקן להאכלה וצפייה בציפורים.				הציפורים בחצר הגן

ל ו ז	נושא	שבת	אדר - ניסן	ניסן - אייר	אייר - סיוון	סיוון - תמוז
		פברואר	מרץ	אפריל	מאי	יוני
	חגים מועדים וחופשות	ט"ו בשבט 13/2 ; יום המשפחה 28/2	פורים 14-15/3	פסח 4-20/4 ; יום השואה 25/4	יום הזיכרון 2/5 ; יום העצמאות 3/5 ; ל"ג בעומר 16/5 ; יום ירושלים 25/5	שבועות 1-3/6
	חגים ומועדים – היבטים סביבתיים	1/2 מתחילים ט"ו בשבט, 12 יום. האדם והעץ, סוגי עצים, עצים בשלכת וירוקי עד, פריחת השקד, נטיעת אילנות, פירות מאכל ופירות סרק, פירות יבשים ועסיסיים	1/3 פורים, 3 יום. 23/3, פסח 11 יום. החלפת כסות הגוף. תחפושות של חיות. צבע בטבע והסוואה בבעלי חיים ופרחים.	יום השואה-יום אחד. 26/5 יום העצמאות, 7 ימים. אביב- שינוי במזג האוויר. לבלוב עצים, פריחה, פעילות חרקים, האבקה, ריחות וטעמים מן הטבע, נדידת ציפורים, בקיעת גוזלים, טוואי המשי, טיט : בוץ ולבנים מחומר. ניקיון : חומרי ניקיון והדברה ביתיים.	7/5 ל"ג בעומר, 9 ימים. שייכות לקהילה, תרבות והתנהגות במקום ציבורי, פיקניק בחיק הטבע, איסוף פסולת, שמירה על שלמות הסביבה, יחסי גומלין בין האדם לסביבה. הנפת דגלים, טקסים וחגיגות. הדלקת מדורה. האש : מהי? יתרונות וחסרונות, שימוש באש, זהירות באש, האש ובעלי החיים, האש והאדם.	החל מה 18/5 שבועות, 12 יום. קיץ- מלקוש, גשם אחרון. ימים ארוכים וחמים, קוצים, פירות הקיץ, סוף הקציר ראשית הבציר. ביכורי פירות, שבעת המינים, מוצרי חלב. ארץ זבת חלב ודבש. זהירות בשמש.
	הציפורים בחצר הגן	חשיבות העצים לציפורים כמקום מגורים ולינה, כהגנה, חשיבות הצמחים כמזון לציפורים (עצים ופרחים). מה אוכלות הציפורים? יצירת שרשראות מזון שונות לציפורים מפירות יבשים (בוטנים) אצטרובלים ועוד.	הכרות עם נוצות של ציפורים. הכנת מסכות של ציפורים. צבעים של ציפורים – הסוואה, חיזור.	נדידת האביב, עונת החיזור, קולות של ציפורים. בקיעת גוזלים. מה ההבדל בין גוזל לאפרוח?	היונה – סמל השלום. הכרות עם היונה. מדוע היא מסמלת את השלום? (עוד מתקופת נוח והמבול).	

אנו צופים בציפורים בגן ובחצר

הקמת מתקן האכלה וצפייה בציפורים בחצר הגן + הקמת מוקד ללמידה בגן.

משך הפעילות: הפעילות התבצעה בשלבים במשך תקופה של חודשיים עד להקמת המתקן ונמשכת עדיין לאורך כל השנה.

גיל הילדים: גן טרום חובה, גילאי 3 – 4 שנים

מקום הפעילות: הפעילות התקיימה הן בחצר הגן (תצפיות, צביעת המתקן) והן בשיחות ודיונים במליאה, וגם בקבוצות קטנות (של ילדים שהביעו עניין רב יותר בנושא).

תאור הפעילות: בעקבות השיחות בגן על הציפורים הנודדות וההיכרות עם הנחילאלי והצפייה בתמונות של הציפורים, ראיתי שהנושא עורר עניין רב אצל הילדים. ובמהלך

פעילות שגרתית שמתבצעת כל יום בחצר הגן, לאחר שהילדים מסדרים את המשחקים בחצר וכל ילד לוקח את בקבוק השתייה האישי שלו ויושב על הספסלים בחצר לשתייה והתרגעות, ניצלתי את ההזדמנות הזו שבה הילדים גם היו שקטים ורגועים והפניתי את תשומת ליבם לציפורים שעפו מעלינו והתכנסו על חלונות הבתים שליד הגן. הילדים כמוֹבן שהתרגשו התחילו להצביע ולקרוא בקול "הנה ציפור" "ראיתי ציפור" והיו כמה ילדים שהתחילו לספר לי שהם פעם ראו ציפור ועוד. לאחר שהרגעתי את הילדים הסברתי להם שאם הם יצחקו ויעשו תנועות גדולות וחזקות הציפורים יברחו.

שאלתי את הילדים האם הם היו רוצים לראות ציפורים יותר מקרוב, הרוב התלהבו ואמרו כן ובודדים נרתעו. שאלתי את הילדים איך אפשר לראות ציפורים מקרוב? חלק אמרו שראו ציפורים בגן החיות. חלק אמרו שאני אביא ציפור לגן. אמרתי להם ששתי האפשרויות הללו בלתי אפשריות בגן, אבל יש דרך אחרת, אנו נזמין את הציפורים לבקר אצלנו בחצר הגן. לאחר מכן עלינו לגן והמשכנו את הדיון במליאה.

כאן ניהלנו שיחה איך להזמין את הציפורים לחצר הגן? הילדים הציעו לקרוא לציפורים, להגיד לציפורים לבוא, חלק אמרו שאני אלך להביא אותן. חלק הציע שנכתוב שלט ובו יהיה כתוב שאנו מזמינים את הציפורים לבוא אלינו לגן.

שאלתי את הילדים מה אנחנו עושים כאשר אנו רוצים להזמין אורח לגן? הילדים אמרו שאנו שולחים הזמנה, מסדרים את הגן, מביאים כיבוד. ואז שאלתי אותם האם הציפורים הן כמו בני אדם, האם הן יכולות לקרוא? הילדים אמרו לא. האם אנחנו צריכים לסדר את הגן הילדים אמרו לא אבל אני אמרתי שאם הם רוצים לראות ציפורים הם צריכים לשמור על השקט והסדר בחצר. ולבסוף הגענו לכיבוד ושאלתי אותם האם הציפורים אוהבות לאכול והם אמרו שכן.

כאן הסברתי לילדים שכדי להזמין את הציפורים לחצר הגן צריך לכבד אותן באוכל. במקום לכתוב שלט שאותו הן לא יכולות לקרוא, אנו נשים צלחת עם אוכל, הציפורים יראו ויבואו לאכול, ובזמן שהן יאכלו אנו נוכל לצפות בהן. ואז הצעתי לילדים שכדי לעשות זאת צריך להקים פינת האכלה בחצר שבה נוכל לשים את האוכל והמים בשביל הציפורים. הילדים שמחו ואני אמרתי להם שבימים הקרובים תהיה לנו פינת האכלה לציפורים.

ביקשתי מאחד ההורים בגן שעבד כנגר אם הוא יכול לבנות לנו מתקן כזה בצורת בית והוא הסכים ואכן כעבור כמה זמן הוא הביא לנו בית גדול מעץ שישמש כמתקן להאכלה.

מכיוון שהמתקן לא היה צבוע אנו ביחד עם הילדים צבענו אותו וקישטנו ולאחר מכן העמדנו אותו במקום שהוא הכי נוח לצפייה עם הילדים וגם בטיחותי. (התנאים בגן לא מאפשרים למקם את המתקן במקום אחר).

בהתחלה שמנו בצלחת האוכל שאריות מהאוכל של הילדים, אבל במקום ציפורים גילינו במקום הרבה מאוד נמלים, אז החלפנו את סוג האוכל, קניתי אוכל לציפורים וחלק מהילדים הביא גם גרעינים וזירעונים שגם אותם פיזרנו בצלחת. ולפעמים הוספנו גם עוגיות יבשות ושאריות של בייגלה.

הילדים היו מאוד נרגשים וציפו לראות את הציפורים מיד אך אני הסברתי להם שצריך סבלנות, ובמהלך ההמתנה לציפורים עסקנו בגן במשחקים שונים ובפעילויות שונות הקשורות לציפורים (אותן אפרט בהמשך).

מידי יום עקבנו ובדקנו האם ביקרו ציפורים במקום אך לא ראינו שיש שינוי כלשהו בצלחת האוכל. כדי לעודד את הציפורים לבוא פיזרנו ביחד עם הילדים חלק מהאוכל גם על האדמה ליד המתקן ובאמת לאחר כמה ימים הבחנתי שציפורים מתחילות להתקרב לאזור ולאכול את האוכל שמפוזר על הרצפה (לא ראיתי שהציפורים אכלו מהצלחת שבבית) גם הילדים לא ראו שינוי והיו מעט מאוכזבים אבל המשכנו לעקוב ולבדוק וכדי לעודד את הילדים הסברתי להם שהציפורים לא באות לאכול בזמן שאנו בגן משום שיש הרבה רעש והציפורים פוחדות להתקרב אבל כשאנו הולכים הביתה והגן ריק הן בוודאי מגיעות ואוכלות.

באחד הימים לאחר שיום קודם הילדים פיזרו אוכל על האדמה, הגעתי מוקדם לגן והבחנתי בשבילים זוהרים על האדמה במקום שבו פיזרנו את האוכל. סיפרתי לילדים על כך במפגש ושאלתי אותם מה זה יכול להיות? מכיוון שבאותה תקופה בדיוק למדנו על החילזון הילדים מיד אמרו שאלו הם סימני הריר שמשאיר אחריו החילזון, ואז אחד הילדים אמר שבטח החילזון אכל את האוכל של הציפורים. הדבר עודד את הילדים שכבר חשבו שהציפורים לא יבואו אליהם.

בהמשך המשכנו לעקוב אחר מצב האוכל בצלחת והמשכנו לפזר אוכל על האדמה ומידי פעם הייתי יוצאת עם קבוצות קטנות של ילדים לחצר הינו מצליחים לראות ציפור שעומדת על הקרקע ואוכלת את האוכל שפיזרנו, והילדים היו מייד מדווחים לשאר הילדים בגן על מה שראו. במקביל המשכנו עם התצפיות היומיות שלנו בחצר בסיום המשחקים.

מכיוון שאני נמצאת בגן רק פעמיים בשבוע ורציתי שלילדים יהיה מעקב ולא יהיה נתק מהנושא הקמתי בגן מוקד שבו יש מידע על הנושא, הן לילדים והן להורים, יש במוקד ספרים על ציפורים, תמונות של ציפורים ומגדיר לציפורים בחצר הגן, וכן שתי טבלאות מעקב אחת למעקב אחר פינת האכלה האם ביקרו ציפורים בגן ואכלו מן האוכל? והשנייה עבור התצפיות שאנו עושים בסוף כל יום ובה אנו מסמנים אילו ציפורים ראינו היום בחצר הגן?

נכון לעכשיו הילדים מסמנים לבד בכל יום האם הציפורים ביקרו בחצר הגן ואכלו מן האוכל. ואת הטבלה השנייה אנו נתחיל למלא רק לאחר שנלמד ונכיר את הציפורים ונדע לזהות את סוגי הציפורים, לקרוא לכל ציפור בשמה.

המוקד פתוח לילדים בכל יום בשעת הפעילות החופשית בגן והם ניגשים לבד מרצונם ומעיינים בתמונות ובספרים. ומידי פעם אני מביאה להם גם משחק מחשב פאזל ציפורים, או תמונות של ציפורים, והם משחקים בו.

כמו כן הילדים יוצרים מיוזמתם בסדנא עבודות בנושא הציפורים.

תמונות מהקמת המתקן, תמונה של מרכז הלמידה בגן ועוד בדף הנספחים.

מהי ציפור ? פעילות ראשונה להיכרות עם הציפורים בחצר הגן.

בכדי להכיר את הציפורים בחצר הגן וללמוד את השמות של הציפורים עשיתי עם הילדים פעילות קצרה להכנה לנושא. הפעילות היא בעצם שמש אסוציאציות שבה אני רוצה לבדוק מה הילדים יודעים על הציפור ובעקבות הידע שלהם או חוסר הידע נוכל ללמוד על הציפורים יותר לעומק וללמוד להבחין בין הציפורים השונות שאנו צופים בהם בחצר הגן.

מקום הפעילות: במפגש.

גיל הילדים: גן טרום חובה, גילאי 3-4 שנים.

אביזרים: תמונות שונות של ציפורים שכבר ראינו, בובה של ציפור (דגם). דף גדול וכלי כתיבה לגננת.

תאור הפעילות: במפגש הצגתי לילדים את התמונות של הציפורים, ביקשתי שיתבוננו בתמונות ויגידו לי מה הם רואים? הילדים אמרו שיש פה ציפורים, חלק זיהו ציפורים

מסוימות וקראו להן בשמן (נחליאלי, חסידה, היו ילדים שזכרו ציפור שנקראת בולבול אבל לא ידעו בדיוק איפה היא בתמונה).

עשיתי סיבוב בין הילדים ובקשתי מכל אחד לחשוב רגע ולספר לי מה הוא יודע על הציפור? מה זו ציפור? ואת הדברים שלהם רשמתי בשמש האסוציאציות.

רוב הילדים אמרו דברים זהים הם התייחסו למבנה הגוף של הציפור והתמקדו באיברים מסוימים.

להלן דברי הילדים:

- * יש לה ראש וכנפיים. * יש לה זנב ויש לה כנפיים. * יש כנפיים, עיניים ידיים.
- * יש לה כנפיים וראש. * יש לה כנפיים, וזנב, אין לה יד. * יש לה מקור וכנפיים, עושה ציף ציף.
- * יש לה רגליים, כנפיים ואף. * יש לה ראש והיא עפה. * יש לציפור בטן וזנב מקור ואף.
- * יש לה מקור ועיניים וכנפיים גב ונוצות. * יכולה לעוף, יש לה ראש יפה, יש לה זנב, ומקור כל כך יפה.
- * לציפור רגליים, מקור, עיניים, זנב וכנפיים. * היא גרה בבית שלה.
- * יש לה כנפיים. * גרה בשובך. * גרה בתוך חור של עץ. * גרה גם בקן ומטילה שם גם ביצים.
- * יש לה גם פרווה. * יש לה שיער. * יש לה קרן באף. * היא מנקרת. * יש לה נוצות. * הציפורים לא דומות.
- * התוכי יותר צבעוני.

לאחר מכן עשינו דיון קצר על הציפורים האם הן כולן דומות? הם אמרו לא לתוכי יש הרבה צבעים וכך שמנו לב שיש ציפורים יותר צבעוניות ויש פחות צבעוניות. שאלתי אותם על הגודל של הציפורים והם אמרו שיש ציפורים גדולות ויש ציפורים קטנות.

שאלתי אותם מה מיוחד בציפור והם אמרו שי שלה כנפיים. וכאן הראתי להם תמונה של פרפר ושאלתי האם גם זו ציפור והם מיד אמרו שלא פרפר הוא חרק. התעקשתי ואמרתי אבל יש לו כנפיים? ואז אחד הילדים אמר שאין לו נוצות.

הערות: בהמשך אנו נלמד יותר על הציפורים נתבונן ביתר פירוט בתמונות ונלמד להבחין בציפורים ונחזור על הפעילות הזו שוב ואז נוכל לראות מה הילדים למדו על הציפורים והאם הידע שלהם בנושא השתנה.
את שמש האסוציאציות ניתן לראות בנספחים.

פעילויות ומשחקים נוספים לחיזוק והכרת נושא הציפורים

משחק לוטו ציפורים

אביזרים: 3 לוחות עם תמונות של ציפורים.

כרטיסיות שמתאימות ללוחות.

מספר משתתפים: 2 – 6 משתתפים.

מהלך המשחק: כל ילד או כל זוג ילדים מקבל לוח ובו תמונות של הציפורים. כל אחד בתורו מרים כרטיסיה ממרכז השולחן ובודק אם הציפור הזו נמצאת אצלו בלוח אם כן, הוא מניח אותה על התמונה שבלוח במידה ולא מחזיר את הכרטיסיה לתחתית הערימה. כך עד שכולם מצליחים למלא את הלוח שלהם.
הערות: את אותו המשחק ניתן לעשות כך שהלוחות יהיו צבעוניים והכרטיסיות יהיו בשחור לבן והילדים יצטרכו להתאים ביניהן.

משחק זיכרון ציפורים

אביזרים: 48 כרטיסים של תמונות זוגיות של ציפורים.

מספר משתתפים: 2-6 משתתפים.

מהלך המשחק: מפזרים את כל הכרטיסים על השולחן או הרצפה כשתמונה מונחת כלפי מטה. כל ילד לפי התור מרים שני כרטיסים ומנסה למצוא זוגות של ציפורים.
הערות: את התמונות לכרטיסיות לקחתי ממשחק לוטו ציפורים ופשוט צילמתי את הלוחות פעמיים וגזרתי אותן לכרטיסיות.

תמונות של המשחקים ניתן לראות בנספחים.

שירים, סיפורים וסיפורים נוספים שסיפרנו לילדים:

במהלך הפעילויות השונות גם שמענו שירים וסיפורים בנושא ציפורים.

כאשר למדנו על הנחליאלי שרנו שירים שונים על הנחליאלי כמו: " נחליאלי קטן" וכן שמענו סיפור " האם הגיע הסתיו" מאת עודד בורלא. וכן את הסיפור על "עמוס

והנחליאלי" / מחבר לא ידוע ועוד...

אח"כ שמענו את השיר על החסידה מתוך "בתנועה חיה" מאת אלי כדורי והיינו לחסידות. בנוסף סיפרתי את הסיפור על "גברת שועלה וגברת חסידה", וכן את הסיפור על

"העורב והשועל"

וכן סיפרתי את הסיפור על "ציפ – ציפור הציפור"

בהמשך נספר עוד סיפורים ונכיר עוד שירים ומנגינות על ציפורים.

בנוסף אחת הילדות בגן הביאה לגן ספר מהבית בנושא ציפורים ומידי פעם בזמן הפעילות החופשית אני יושבת עם קבוצת ילדים ואנו מעיינים בספר ומשוחחים על התמונות

השונות ולומדים על הציפורים. שם הספר הוא:

משחק מיון בעלי חיים שונים למשפחות.

אביזרים: תמונות (כרטיסיות) עם תמונות שונות של בעלי חיים שונים מכל הסוגים.

חישוקים או סלסילות כמספר הקבוצות למיון.

גיל הילדים: גן טרום חובה, גילאי 3 – 4 שנים

מקום הפעילות: במפגש.

מהלך הפעילות: הצגתי בפני הילדים את התמונות של בעלי החיים הצגתי כל בעל חיים בנפרד ווידאתי שהילדים מכירים את החיה. אחרי שכל התמונות היו פרוסות על הרצפה הוצאתי את החישוקים ופזרתי אותם על הרצפה. ביקשתי מהילדים להתבונן היטב בתמונות ולעזור לי לסדר את החיות בחישוקים. שאלתי את הילדים איך אפשר למיין את החיות? הילדים הציעו לי כל מיני רעיונות: כמו לסדר את החיות לפי צבע, לפי גודל, לפי סוג התמונה (היו לי כרטיסיות שהן תמונות מודפסות ממחשב, וחלק צילומים), אפשרתי לילדים לסדר את התמונות לפי ההצעות שלהם אבל בכל פעם שהם ניסו הם נתקעו ונשארו עם מספר תמונות שלא ידעו לאן לשייך. לאחר כמה ניסיונות שלהם וכדי לא למשוך יותר מידי זמן הצעתי לילדים דרך חלוקה לפי סוג החיה. למשל, בחישוק אחד תמונה של חיה שגרה במים, בחישוק אחר חיה זוחלת, חיה טורפת, חרקים, ציפורים, ואז לילדים כבר היה יותר קל והם הצליחו למיין את שאר התמונות לפי החישוקים.

לבסוף אחרי שכל החישוקים היו מלאים הסברתי לילדים שיש סוגים שונים של בעלי חיים וכל בעל חיים שייך למשפחה אחרת.

לפיזור הילדים לאחר הפעילות הזמנתי כל ילד בנפרד וביקשתי ממנו שיביא לי חיה ממשפחת החרקים, או ממשפחת העופות וכך כל ילד הביא לי תמונה של חיה מחישוק אחר והמשחק נאסף והילדים עברו לפעילויות אחרות.

הערות: לחיזוק ההכרות עם בעלי החיים הבאתי לילדים לגן משחק לוטו חיות שבכל לוח יש חיות מסוגים שונים. במשחק הזה הילדים שיחקו באופן חופשי כמובן שבפעם

הראשונה אני ישבתי איתם והסברתי להם.

לאחר תקופה של חודש בערך חזרתי על משחק המיון במפגש והפעם הילדים הצליחו למיין לבד את החיות לפי המשפחות למרות שהיו ילדים בודדים שלא הבינו ועדיין ניסו למיין לפי צבע. אבל זה מובן בהתחשב בגיל הצעיר של הילדים וגם בעובדה שחלקם לא דוברים את השפה העברית.

תמונות של המשחק בנספחים.

סיכום

צפייה והסתכלות בציפורים וכן למידה על הציפורים הינם תהליך ארוך ומתמשך ומתבצע לאורך ימים ולעיתים בשעות שונות של הפעילות בגן. זהו תהליך שנמשך לאורך כל השנה ואין לו תאריך התחלה וסיום משוער. גם אם לפעמים יש הפוגות בצפייה בציפורים עצמה עקב שינויים במזג האוויר או עקב פעילויות אחרות שמתקיימות בגן אפשר בכל תקופה / עונה או נושא בגן לשלב פעילויות אחרות הקשורות לנושא ובכך לא להתנתק לגמרי מנושא ההתבוננות בציפורים. למעשה הפעילויות הקטנות הן אלו שעוזרות לנו לפתח את יכולת ההסתכלות הממוקדת, להכיר את המגוון, לשים לב לשונות ולעושר הרב, וגם להבין כמה חשוב לשמור עליו וללמוד איך לשמור על הסביבה שבה אנו חיים ביחד עם הציפורים הרבות שחיות בסביבתנו הקרובה.

על ידי ההסתכלות בציפורים הילדים רוכשים מיומנויות שמאפשרות להם להתחלק עם חבריהם ומשפחתם בניסיונות ובמידע, לעיתים הילדים נתקלים במשהו אשר מעורר בהם עניין רב או סקרנות וזה מביא אותם לידי כך שהם מנסים ללמוד על כך הן ע"י שאילת שאלות והן על ידי חיפוש עצמי במקורות מידע שונים, כמו הילדה בגן שביקשה מאמא שלה לקנות ספר בנושא והביאה אותו לגן.

העיסוק והצפייה בציפורים בגן לא נגמר בסוף יום הלימודים וכבר מתחילת הנושא בגן הילדים היו מספרים לי בשיחות חופשיות על כך שהם הלכו ברחוב וראו ציפורים. זהו דבר מעודד משום שבכך אני רואה שיכולת ההסתכלות הרחבה שלהם פועלת והם מתחילים להבחין בבעלי החיים בסביבתם ובמקרה זה בציפורים והם גם מנסים לזהות אילו ציפורים הם ראו למרות שעדיין לא הכרנו את הציפורים לעומק.

תהליך הצפייה והמעקב וכן הלמידה על הציפורים הוא מאוד מעניין מגוון, מרתק ומסקרן לא רק את הילדים אלא גם את המבוגרים ובעיקר אותי כגננת שמעבירה את הנושא לילדים. מכיוון שאני לא צפרית מומחית ואין לי ידע קודם בנושא אני בעצם לומדת על הציפורים ביחד עם הילדים, דבר שמגביר עוד יותר את העניין בנושא וגם מלמד את הילדים שמותר לא לדעת דברים, וכי החיפוש אחר תשובות לשאלות הוא תהליך ממושך ובכך אנו מפתחים אצלו את היכולת של דחיית השפיטה, יושר וסקרנות אינטלקטואלית ורצון לחפש מידע חדש במקום לקבלו מיד על המוכן. הילד גם לומד שאין צורך לחשוש מאי ידיעה מיידי, דרוש זמן לחשיבה, וזה עדיף על תגובה אימפולסיבית. הצפייה עצמה בציפורים גם היא מאפשרת לילדים ללמוד להתרכז ולשמור על שקט נפשי וסבלנות ולהתגבר על תגובות אימפולסיביות, בעצם הצפייה בציפורים מעודדת את הילדים להירגע וליהנות ממה שהם רואים.

במהלך התקופה שבה אני מעבירה את הנושא בגן אני רואה שיש התעניינות גוברת מצד הילדים לנושא והם משתפים פעולה בכל הפעילויות ונהנים מאוד לצפות בציפורים. ומכיוון שאנו רק בתחילת התהליך יש לנו עוד הרבה מה ללמוד ולחוות בנושא.

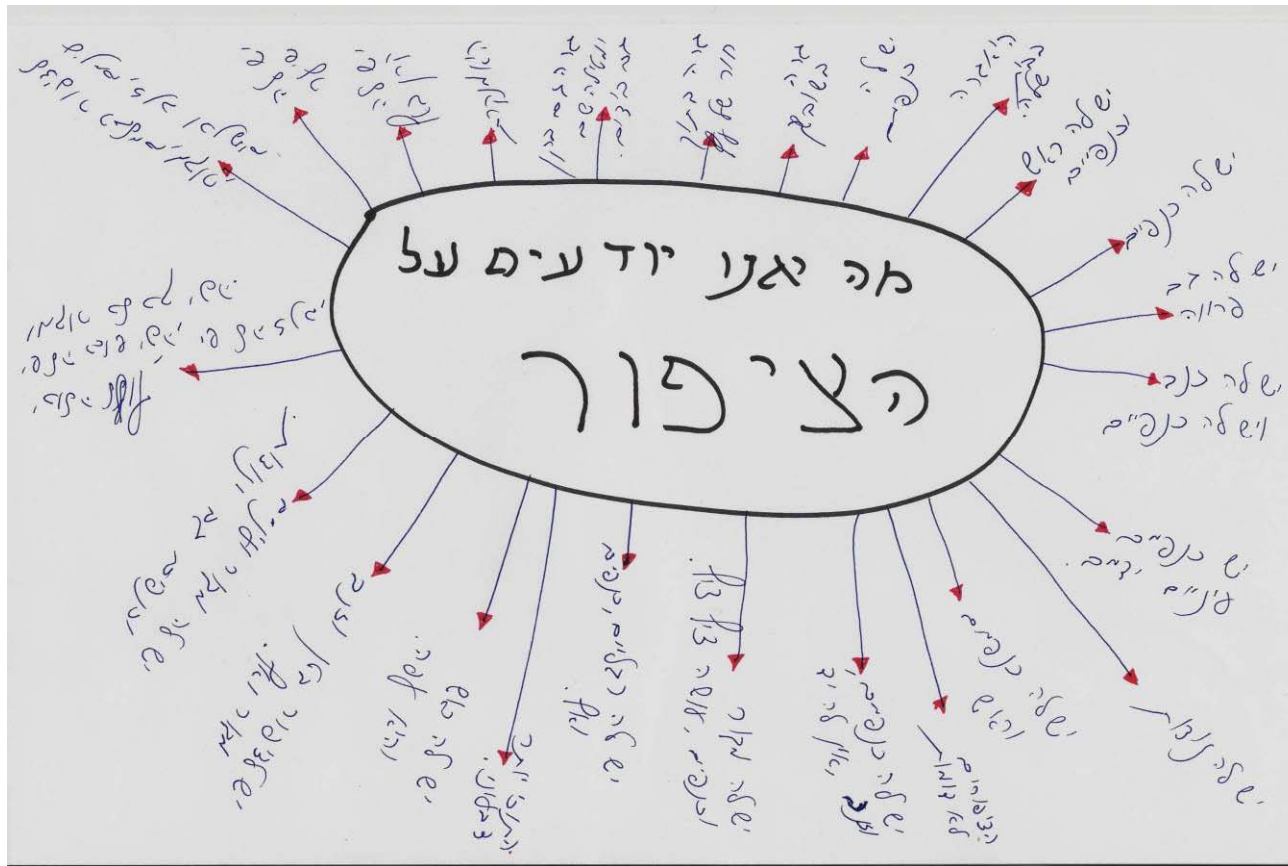
ביבליוגרפיה

1. **מדריך לציפורי ארצנו**, מאת ו. פרגסון, עריכה עזריה אלון, הוצאת רשות הטבע והגנים, ירושלים.
2. **הציפורים**, ספריית פלאי הטבע, מט"ל – מדעי הטבע לילדי בית הספר היסודי והגן, אוניברסיטת ת"א, בית הספר לחינוך, רביבים הוצאה לאור, תשל"ח 1978.
3. **לראות את הנולד ללמוד על חיים בעולם בר קיימא**, תכנית לימודים עירונית לילדי הגנים בראשון לציון, שנה"ל התשס"ד, מדינת ישראל משרד החינוך, הפיקוח על גני ילדים מחוז מרכז.
4. **תכנית מט"ל לגיל הרך**, דינה שכטל, הוצאת מסדה, 1984.
5. **"ציפ – ציפורה הציפור"**, מתוך "המלך צב – צב וסיפורים אחרים" מאת ד"ר זויס, ספרית פועלים, 1988.
6. **"גברת שועלה וגברת חסידה"**, מתוך חיות למשל, משלים קלאסיים לגיל הרך, ענבל הוצאה לאור, 1998.
7. **"העורב והשועל"**, מתוך "חיות למשל" משלים קלאסיים לגיל הרך, ענבל הוצאה לאור, 1998.
8. **העולם המופלא של בעלי החיים**, יותר מ – 1000 איורים צבעוניים של בעלי חים מרחבי העולם, סטיב פרקר ומרטין וולטרס, תרגום ועריכה מדעית ד"ר אבי ארבל, כנרת בית הוצאה לאור, תשס"ד 2004.
9. **המרכז לטיפול ציפורי הבר בחצר הבית** WWW.YARDBIRDS.ORG.IL
10. **תועלת בטיפול ציפורי הבר בחצר הבית**, מקור המאמר באתר WWW.KAYTEE.COM/WILD_BIRDS

נספחים

למצגת תמונות מהפעילות בגן

מהי ציפור – שמש האסוציאציות

משחק לוטו ציפורים + משחק הזיכרון

כדי להכין את משחק הלוטו יש לצלם את הלווחות פעמיים ואז 3 לווחות שונים מהווים את לוח המשחק ואת שלושת הלווחות האחרים יש לגזור לכרטיסיות.

כדי להכין את משחק הזיכרון יש לצלם את הלווחות פעמיים ואת כל הלווחות לגזור לכרטיסיות.

פשוש

צופית

עורב אפור

שיקשק

דרור הבית

ירגזי

חוחית

אדום חזה

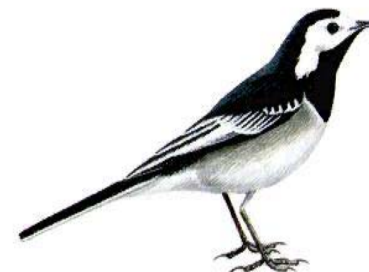
בולבול

שחרור

צוצלת

נחליאלי

יונה

דוכיפת

אנפית בקר

דררה

עורבני

סנונית

בז מצוי

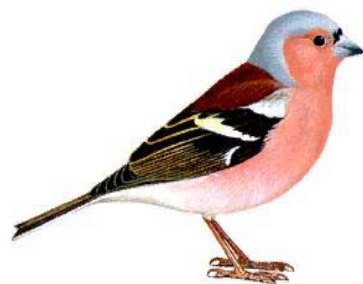

מאינה מצויה *

מיינה

סבכי שחור ראש

פרוש

נקר סורי

ירקון

לוח מעקב על ציפורים

האם ביקרו ציפורים בפינת האכלת הציפורים?

יום ראשון	יום שני	יום שלישי	יום רביעי	יום חמישי	יום שישי	שבת

אילו ציפורים ראינו בחצר הגן היום?

יום שישי	יום חמישי	יום רביעי	יום שלישי	יום שני	יום ראשון	היום בשבוע שם הציפור
						 נחילאלי לבן
						 דרור הבית
						 בולבול
						 שחרור
						 צינל יונה
						 עורב
						 צופית

דף מידע להורים ולילדים

הציפורים

הציפורים מהוות חלק חשוב בנוף הארץ. קרוב ל- 400 מינים שונים של ציפורים יש בארץ ישראל, מהן ציפורים נפוצות, השוהות בארץ כל השנה, או באות אליה באלפיהן בעת הנדידה (בסתיו ובאביב), ומהן נדירות ביותר. מקומה של ארץ ישראל, במפגש היבשות, ובמרכז דרכי הנדידה החשובות ביותר, הוא הגורם העיקרי לריבוי המינים. ולמרות כל זאת מרביתנו לא מבחינים בציפורים שבסביבתנו, אנו לוקחים אותן כמובן מאליו, ולעיתים קרובות מתייחסים למטרדים שהן יוצרות ואיננו מודעים להנאה שניתן להפיק מהצפייה בהן ומהקשר איתן. הצפייה בציפורים מהווה אמצעי בלתי רגיל להתקרבות אל הטבע, ולבילוי משפחתי וחברתי.

צפרים מכל העולם מגיעים אלינו לצפות בציפורים, זהו תחביב שלא עולה כסף ומצוי "מתחת לאף". כל אחד יכול לצפות בציפורים קטנים וגדולים וביחד החוויה גדולה הרבה יותר, אז למה שלא נצפה בציפורים גם אנחנו בגן ובבית?

מטרות:

5. להכיר לילדים את הציפורים הנמצאות בסביבת הגן והבית.
6. לפתח אצל הילדים את המודעות לסביבה שבה הם חיים ולבעלי החיים בסביבתם (דגש על ציפורים אך גם בעלי חיים אחרים).
7. לעודד את הילדים וההורים לשמירה על ניקיון הסביבה שבה אנו חיים, ובכך גם לקדם את השמירה והטיפוח של מקומות הקינון והמחיה של הציפורים ובעלי החיים שבסביבת האדם.
8. להקים פינת האכלה ושתייה לציפורים בחצר הגן ולעודד את הילדים וההורים לעשות זאת גם בחצר הבית ובגנים הציבוריים.